

Uus teadusdoktor Deniss Sõritsa

ENDOMETRIOOSI JA KEHALISE AKTIIVSUSE MÕJU NAISTE VILJAKUSELE

4. novembril 2022 kaitses Deniss Sõritsa arstiteaduse filosoofiadoktori väitekirja „Endometrioosi ja kehalise aktiivsuse mõju naiste viljakusele” (*The impact of endometriosis and physical activity on female reproduction*).

Väitekirja juhendajad olid reproduktiivmeditsiini professor Andres Salumets Tartu Ülikooli kliinilise meditsiini instituudist, sünnitusabi ja günekoloogia professor Helle Karro Tartu Ülikooli kliinilise meditsiini instituudist, emeriitdot-sent Kadri Matt meditsiiniteaduste valdkonnast ning geneetika kaasprofessor Maire Peters Tartu Ülikooli kliinilise meditsiini instituudist. Oponeeris professor Artur Wdowiak Lublini Meditsiiniülikoolist.

Tänapäeval on viljatus reproduktiivses inimeste hulgas tavaline probleem. Aina enam naised lükkab laste saamist edasi, kuna esmalt soovitakse saavutada majanduslik kindlustatus, paraku väheneb vanusega aga munarakkude arv ja suureneb viljatuse risk. Ka günekoloogilised haigused, näiteks endometrioos, suurendavad viljatuse tekke tõenäosust. Ei ole teada, kuidas täpselt endometrioos viljatust põhjustab. Endometrioosiga seotud viljatuse ravi on keeruline, koosnedes peamiselt kirurgilisest

ravist, hormonaalsest ravist või nende kombinatsioonist ning sageli on vajalik kasutada ka *in vitro* viljastamise protseduuri. Endometrioosi diagnoosimise ja ravimise uute võimaluste leidmist takistavad ka ebapiisavad teadmised selle haiguse patogeneesi molekulaarsetest mehhanismidest. Viljatuse ravi edukus *in vitro* viljastamise abil oleneb nii viljatuse põhjustest, partnerite vanusest, sugurakkude ja embrüote kvaliteedist, endomeetriumi vastuvõtlikkusest kui ka valitud raviskeemi sobivusest. Viljatusravi tulemust võivad mõjutada ka elustiilitegurid, näiteks füüsiline aktiivsus.

Doktoritöös uuriti endometrioosi erinevate raviskeemide ja füüsilise aktiivsuse mõju kehavälise viljastamise edukusele viljatusravi läbivate patsientidel ning hinnati endomeetriumi vastuvõtlikkust ja molekulaarsete muutuste ulatust endometrioosi korral.

Uuringus leiti, et naised vähendavad oluliselt kunstliku viljastamise ajal oma füüsilist aktiivsust. Füüsilise aktiivsuse määr ei olnud küll seotud rasestumise edukusega, aga füüsiliselt aktiivsematel naistel õnnestus munasarjade stimulatsiooni järel saada rohkem munarakke ja embrüoid võrreldes

nendega, kes vähendasid viljatusravi ajal oma füüsilist aktiivsust. Uuring näitas ka, et endometrioosi korral võib viljatuse ravi kasutada laparoskoopia, hormoonravi ja *in vitro* viljastamise kombineeritud raviskeemi. Endomeetriumi vastuvõtlikkusega seotud geenide ekspressioon ei olnud endometrioosist mõjutanud. Molekulaarsed uuringud näitasid, et endomeetriumi ja endometrioosikollete rakud reageerivad tsütotoksilistele ühenditele erinevalt ning see võib tuleneda endometrioosi patogeneesis osalevate geenide erinevast ekspressioonitasemest.